

Ху Хунжуй – аспірант факультету педагогічної освіти та соціальної роботи спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки Волинського національного університету імені Лесі Українки

Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент Катерина Десятник

СОЦІАЛЬНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ: ОГЛЯД ДЕФІНІЦІЙ

Здійснено огляд дефініцій поняття «соціальна компетентність». Соціальну компетентність майбутнього вчителя потрактовано як інтегративну характеристику особистості, що включає сукупність професійно важливих знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей та якостей, які дозволяють ефективно здійснювати педагогічну діяльність, конструктивно взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу, вміло будувати комунікацію, співпрацювати в команді, бути лідером, проявляти толерантність, здатність формувати й підтримувати впевненість, проявляти співчуття, висловлювати свою та розуміти точку зору інших людей.

Ключові слова: ефективна взаємодія, майбутній учитель, інтегративна якість, конструктивне спілкування, педагогічна діяльність, соціальна компетентність, суб'єкти освітнього процесу,

У сучасному соціумі, що постійно змінюється та еволюціонує, затребуваним є вчитель, професійно мобільний, компетентний, конкурентоздатний, із гнучким критичним мисленням, спроможний вибудовувати стратегії взаємодії й комунікації з іншими людьми, що, поза сумнівом, не можливе без формування соціальної компетентності як однієї з найважливіших характеристик професіоналізму педагога [5]. Вона передбачає здатність вчителя налагоджувати позитивні міжособистісні стосунки, вміння вирішувати конфлікти, ефективно спілкуватися, взаємодіяти зі здобувачами освіти, їх батьками та іншими учасниками освітнього процесу.

Соціально та емоційно компетентні вчителі схильні розвивати підтримуючі та заохочувальні стосунки зі своїми учнями, сприяючи внутрішній мотивації, зосереджуючись на сильних сторонах та здібностях учнів, виступати медіатором в конфліктних ситуаціях та заохочувати до належної комунікації та просоціальної поведінки. Вчителі з хорошими соціальними навичками створюють більш успішну атмосферу навчання для учнів [9, с. 63].

Вітчизняні та зарубіжні вчені (О. Глузман, М. Горенбург, О. Дворник, О. Жукова, І. Зимня, Ю. Кеннінг, Я. Лукацька, І. Мирна, О. Овчарук, О. Савченко, Г. Селевко, І. Сидорук, Т. Тюльпа, А. Хуторський та ін.) наголошують на фундаментальній ролі соціальної компетентності у становленні особистості та її взаємодії із соціальним оточенням, підкреслюють, що формування її з раннього віку має значний вплив на подальше соціальне життя та професійний розвиток.

Європейський парламент і Рада Європейського Союзу 17 січня 2018 року схвалили Рамкову програму оновлених ключових компетентностей для навчання протягом життя. Зокрема щодо соціальної компетентності зазначено, що для успішних міжособистісних відносин та соціальної участі важливо розуміти

кодекси поведінки та правила комунікації, прийнятні в різних суспільствах та середовищах. Водночас соціально важливим є вміння конструктивно спілкуватися у різних середовищах, співпрацювати в командах та вести переговори, проявляти толерантність, здатність формувати й підтримувати упевненість і співчуття, висловлювати свою та розуміти точку зору інших людей [8].

І. Мирна, вивчаючи проблему розвитку соціальної компетентності класних керівників загальноосвітнього навчального закладу, подає таке трактування означеного феномену – це базисна інтегративна характеристика особистості, яка включає особистісні соціально значущі якості, характеристики, здатність адекватно оцінювати навколишню ситуацію на основі повноти соціальних, психолого-педагогічних знань, що дозволяє швидко і повноцінно адаптуватися, приймати відповідні рішення та зумовлює громадсько-педагогічну активність класного керівника, спрямовану на розвиток, виховання і навчання учнів у соціально-педагогічному середовищі [4, с. 24].

І. Сидорук у науковому дослідженні щодо формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки зазначає, що «соціальна компетентність майбутнього соціального працівника» є інтегративною характеристикою особистості, сукупністю мотивів діяльності, цінностей, настановлень й особистісно професійних якостей і здібностей, соціальних знань, умінь, навичок, компетенцій та досвіду їх реалізації, які уможливають ефективну взаємодію майбутнього фахівця із соціумом, установлення контактів із суб'єктами й об'єктами професійної взаємодії, участь у соціальних проєктах, використання соціальних технологій в основних сферах діяльності та продуктивну реалізацію соціальних ролей, функцій [6, с. 27].

С. Жукова, досліджуючи проблему формування соціальної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей університету, соціальну компетентність трактує як вид ключових компетентностей, що має певну структуру (знання, вміння, навички, розуміння, здатності, досвід, ціннісне ставлення) та є інтегральною якістю особистості здобувача вищої освіти, яка складається з низки взаємопов'язаних парціальних компетентностей (соціально-особистісної, соціально-професійної, соціально-комунікаційної, соціально-інформаційної, соціально-лідерської), сформованість яких сприяє особистісному та професійному зростанню, продуктивній соціальній взаємодії, підвищенню рівня позитивної соціальної активності студентів, гармонійній життєдіяльності у соціумі [3, с. 48].

У контексті дослідження проблеми підготовки майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей Т. Тюльпа розуміє сутність соціальної компетентності як інтегративної якісної категорії, особистісного новоутворення, що з'єднує в собі ціннісне розуміння соціальної дійсності, конкретні якості особистості, соціальні знання, уміння як керівництво до дії, суб'єктну готовність до застосування соціального досвіду в головних сферах діяльності людини, здатністю здійснювати соціально перспективні перетворювальні впливи, аналізувати їх наслідки [7, с.162].

Нам імпонує позиція О. Дворник: за визначенням дослідниці, соціальна компетентність учителя – це сукупність професійних знань, навичок, умінь і особистісних якостей, що дають йому змогу ефективно взаємодіяти з учасниками освітнього процесу, створювати позитивний навчальний клімат, успішно вирішувати конфлікти, надавати соціально-педагогічну підтримку, а також адаптуватися до різних соціальних, культурних та індивідуальних умов [1, с. 43].

Отже, соціальна компетентність майбутнього вчителя є інтегративною характеристикою особистості й включає сукупність професійно важливих знань, умінь, навичок, досвіду, цінностей та якостей, які дозволяють ефективно здійснювати педагогічну діяльність, конструктивно взаємодіяти з усіма суб'єктами освітнього процесу, вміло будувати комунікацію, співпрацювати в команді, бути лідером, проявляти толерантність, здатність формувати й підтримувати впевненість, проявляти співчуття, висловлювати свою та розуміти точку зору інших людей [2].

Джерела та література

1. Дворник О. М. Розвиток соціальної компетентності вчителів щодо роботи зі здобувачами освіти у складних життєвих обставинах. Т. 1: дис. ... доктора філософії : 011 – Освітні, педагогічні науки. Харків, 2024. 390 с.

2. Десятник К., Кубюк М. Соціальна компетентність майбутнього педагога: сутність феномена. *Актуальні проблеми розвитку природничих та гуманітарних наук* : збірник матеріалів VII Міжнар. наук. практик. конф. (10 листопада 2023р.) / відп. ред. Голуб Г.С., Зінченко М. О. Луцьк. ВНУ імені Лесі Українки, 2023. 573 с. С. 72–74.

3. Жукова О. Дидактична система формування соціальної компетентності студентів гуманітарних спеціальностей класичних університетів засобами ігрових технологій: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.09. Харків, Тернопіль, 2019. 555 с.

4. Мирна І. О. Розвиток соціальної компетентності класних керівників загальноосвітніх навчальних закладів у процесі професійної діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04. Житомир, 2015. 144 с.

5. Пріма Р., Пріма Д., Десятник К. Соціальна компетентність учителя як детермінанта формування професійно-комунікативної компетентності. *Наукові записки. Серія Педагогічні науки*. Кропивницький: Центральноукраїнський державний університет імені Володимира Винниченка, 2025. Випуск 218. С. 12–15. URL: <https://doi.org/10.36550/2415-7988-2025-1-218-12-15>

6. Сидорук І. І. Теорія і методика формування соціальної компетентності майбутніх соціальних працівників у процесі фахової підготовки: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05 /, 2021, 39 с.

7. Тюльпа Т. М. Система формування соціальної компетентності майбутніх фахівців соціономічних спеціальностей у професійній підготовці: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04. Хмельницький, 2020. 614 с.

8. ANNEX to the Proposal for a Council Recommendation on Key Competences for Lifelong Learning. URL:

<https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/annex-recommendation-key-competences-lifelong-learning.pdf>.

9. Marjan Ninčević, Dunja Jurić Vukelić. Social and Communication Competences of Students: Future Teachers. *European Journal of Education*. 2023. Volume 6, Issue 1. P. 63–68.